

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

Кроме того, губчатое золото представляет собой объект научных исследований и разработок в области нанотехнологий, материаловедения и медицины, что подчеркивает его значимость в контексте современной науки и техники.

Таким образом, губчатое золото является важным элементом современной промышленности и экономики, и его значение будет продолжать расти в будущем благодаря постоянному развитию технологий и новых областей применения.

ӘОЖ 911.372.52

АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫНДА АУЫЛ ТУРИЗМІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫН ТАЛДАУ

Өмірзақова Мирослава Жамбылқызы

omirzakovamiroslava@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Жаратылыстану ғылымдары факультеті,
География білім беру бағдарламасының 2 курс докторанты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Қ.Т. Сапаров

Ауыл туризмі дамыту тенденциясы ауылдық жерлерді жандандыру және ауылдық аумақтардың шынайы, әлеуметтік-мәдени келбетін сақтау үшін оң динамика жасайды. Қазақстан аймақтарындағы ауылдық туризм дамуының бастапқы кезеңінде. Ақтөбе облысы жалпы қазақстандық трендтен тыс қалған жоқ. Ақтөбе облысында бүгінгі күнге дейін ауылдық туризм саласында ауылдық аймақтардың әлеуетін іске асыру бойынша өңірлік бағдарламалар әзірленбеген. Мақалада Ақтөбе облысындағы ауыл туризмін дамыту әлеуетіне баға берілген. Сондай-ақ, ауылдық туризм секторларының даму кезеңдері ұсынылған.

Түйінді сөздер: ауыл туризмі, туристік әлеует, көрікті жерлер, Ақтөбе облысы

Ауыл туризмі - бұл туристердің демалыс және ауыл шаруашылығы жұмыстарына қатысу мақсатында ауылдық жерлерде уақытша болуын болжайтын туризм түрі; туристік сала секторы, ол ауылдық жерлердің табиғи, мәдени-тарихи және өзге де ресурстарын және кешенді туристік өнім жасау үшін оның ерекшелігін пайдалануға бағытталған [1]. Туристерді орналастыру, жеке немесе мамандандырылған қаражат ауылдық жерлерде немесе шағын қалаларда өнеркәсіптік және көп қабатты құрылыссыз болуы міндетті шарт болып табылады. ДТҰ мәліметтері бойынша, туристік қызметтің бұл түрінің жыл сайынғы өсуі шамамен 6% құрайды, ал жалпы туризмнің өсуі тек 2% құрайды, осыған байланысты қазіргі кезде ауылдық туризм туристік нарықтың маңызды және тұрақты сегменті болып табылады. Ауыл туризмі - бұл Қазақстандағы жас туристік бағыт.

Ауыл туризмі деген ұғымға мәдени туризм, этнографиялық, гастрономиялық, іс-шаралар туризмі, аграрлық туризм және т.б. кіруі мүмкін, яғни ауыл – аймақтағы туристер үшін бос уақытты өткізудің кез-келген түрі.

Бастапқыда ауыл туризмі шетел мемлекеттерінде «сөніп» бара жатқан ауылдық елді – мекендерді халық салт дәстүрлері мен мәдени құндылықтарын жандандыру арқылы кең тарады [2]. Туристерді даму дәрежесі төмен ауылдық округтерге тарту – сол аумақтағы жергілікті өнеркәсіп өнімдеріне деген төлем қабілеті бар сұраныстарды қалыптастырады [3]. Бұл тәжірибенің Ақтөбе облысында да қолданылуын қолға алу қазіргі кездегі алдыға қойылып отырған негізгі мақсат болып отыр.

Туристер ауыл туризмі ұғымын ауылдық жерлерде жайлы және тыныш демалыс бейнесімен байланыстырады. Ауыл туризмінің негізгі басымдылығы ол - жақсы экологиялық жағдай, тыныштық, табиғи азық-түлік, жайлы өмір сүру жағдайлары маңызды факторлар болып табылады. Бағаның қолайлылығы ауыл туризмінің тартымдылығына да әсер етеді. Жергілікті мәдени дәстүрлерді ескере отырып, балалар мен ересектердің бос уақытын өткізуге жеке орын бөлінеді [4].

Ақтөбе облысында ауыл туризмін облыс территориялары ерекшеліктеріне байланысты болжамдалған бірнеше туризм салаларын дамыту арқылы алдыға жылжытуға болады.

Ақтөбе облысында туризмнің танымал түрлері танымдық және қажылық болып табылады. Сондай-ақ, өңірде балық аулау, сауықтыру, курорттық туризмді, сондай-ақ бердвочингті дамыту үшін ресурстық әлеует бар.

Ақтөбе облысында туризмнің танымал түрлері танымдық және қажылық болып табылады. Сондай-ақ, өңірде балық аулау, сауықтыру, курорттық туризмді, сондай-ақ бердвочингті дамыту үшін ресурстық әлеует бар.

Ақтөбе облысының Табиғи және мәдени-тарихи ресурстарының туристік әлеуеті туризмді аумақтық ұйымдастырудың дамуына әсер ететін ерекшеліктерге ие. Қазіргі уақытқа дейін сақталған мәдени және тарихи мұра нысандары Ақтөбе облысының өзіндік ерекшелігін көрсетеді. Мәдениет және тарих объектілерінің туризмді аумақтық ұйымдастыруға әсері іс жүзінде аз.

Аймақтағы мәдениет және тарих нысандары тек тақырыптық экскурсияларды ұйымдастыру үшін үнемі пайдаланылады.

Ақтөбе облысының ауыл туризмінің даму әлеуетін төмендегі формула бойынша есептеуге болады әдістемесі бойынша есептеуге болады (Кесте 2) [5].

$$T_{\text{дк}} = \frac{(\sum T_{\text{кж}}) \times (K_{\text{к}} + K_{\text{о}} + K_{\text{т}} + K_{\text{мі}} + K_{\text{до}})}{k_n}$$

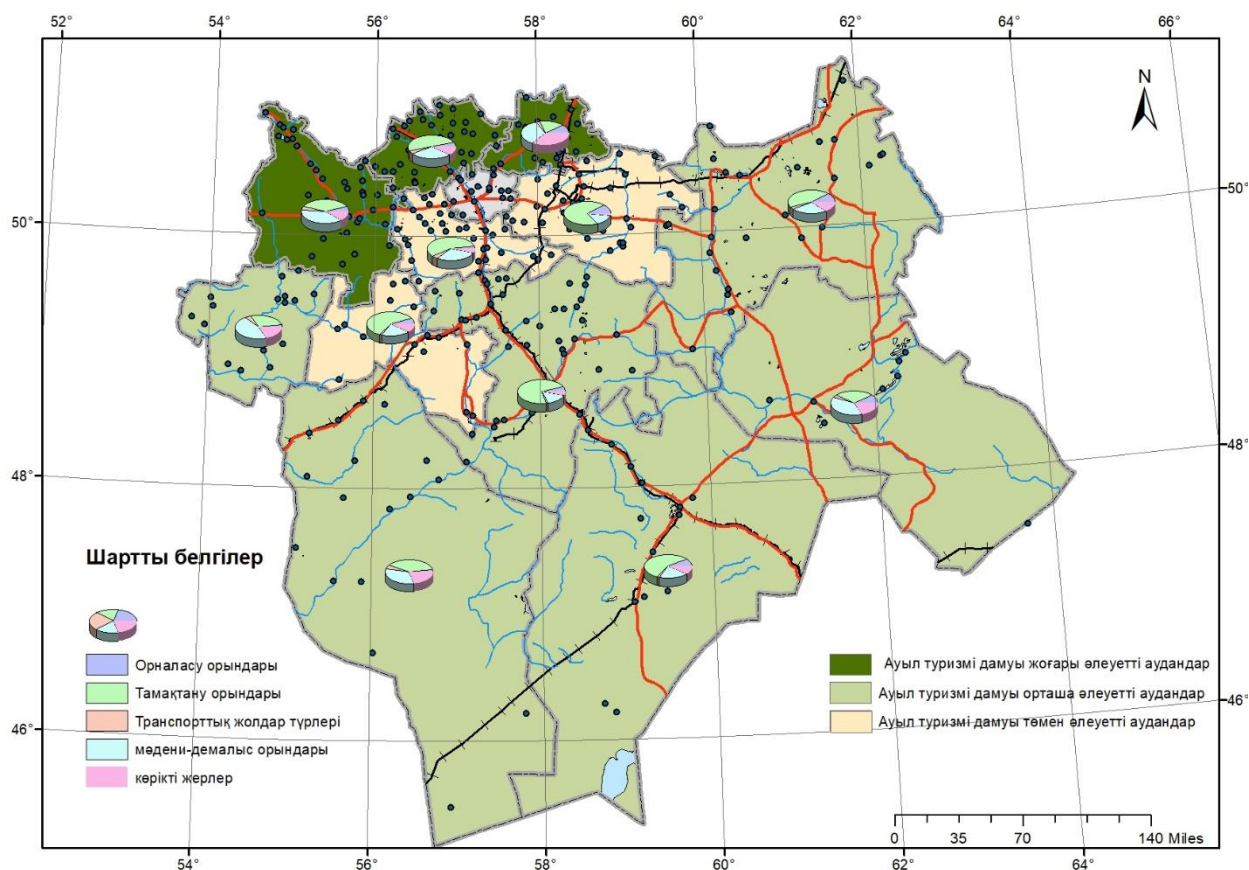
Мұнда, $T_{\text{кж}}$ – туристік көрікті жерлер саны (табиғи және мәдени-тарихи ескерткіштер); $K_{\text{к}}$ - көлік жолдарының әртүрлілігі; $K_{\text{о}}$ – орналастыру орындары саны; $K_{\text{т}}$ – тамақтану орындары саны; $K_{\text{мі}}$ – мәдени қоғамдық іс-шаралар саны; $K_{\text{до}}$ – демалыс және ойын-сауық орталықтарының саны; Формула бойынша есептеу қорытындысы 2 кестеде көрсетілген.

Кесте 1 Ақтөбе облысында туризмді дамыту әлеуетін бағалау

Аудан аты	$\sum T_{\text{кж}}$	$K_{\text{к}}$	$K_{\text{о}}$	$K_{\text{т}}$	$K_{\text{мі}}$	$K_{\text{до}}$	$T_{\text{дк}}$
Алға	2	2	1	27	449	16	198
Әйтеке Би	7	2	6	27	401	18	635,6
Байғанин	10	2	1	20	520	16	1118
Қарғалы	12	1	3	7	702	10	1735,2
Қобда	6	2	3	23	1307	24	1630,8
Мәртөк	6	2	3	40	1041	23	1330,8
Мұғалжар	4	2	6	86	541	18	522,4
Ойыл	7	2	1	12	530	18	788,2
Темір	5	1	3	32	431	13	480
Хромтау	2	1	10	74	420	10	206
Шалқар	4	1	4	29	615	13	529,6
Ырғыз	6	1	3	11	565	13	711,6

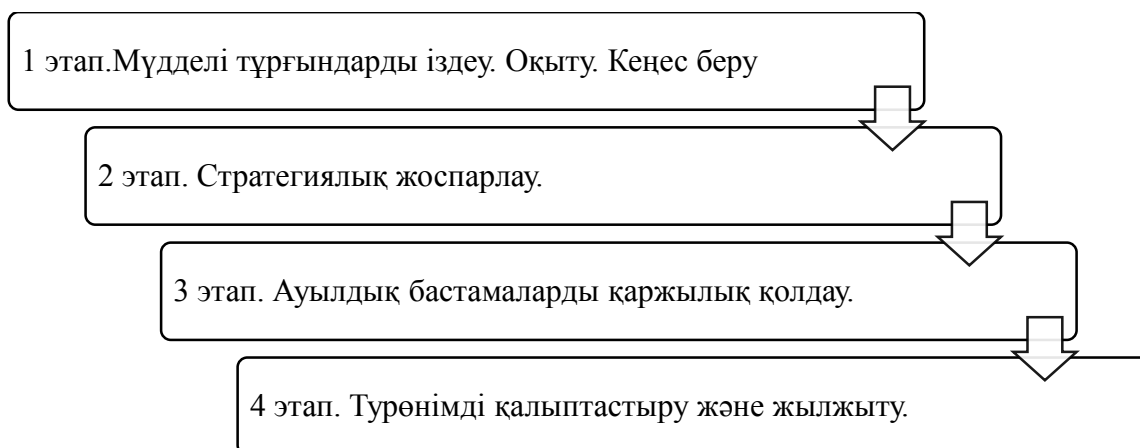
Автор құрастырған және есептеген.

Зерттеу нәтижелері бойынша ауыл туризмі даму әлеуеті жоғары аудандар – Қарғалы Қобда, Мәртөк аудандары анықталды. Аталған аудандарда ауыл туризмі әлеуеті көрсеткіші 1330,8 ден 1630,8 аралығында өзгереді. Орташа нәтижені Әйтеке би, Байғанин, Мұғалжар, Ойыл, Шалқар, Ырғыз аудандары көрсетті. Аталған аудандардың есептеу кезіндегі көрсеткіші 522,4 тен 1118 аралығындағы коэффициент көрсеткішін қамтиды. Ауыл туризмінің дамуының төменгі көрсеткіштері Хромтау, Темір, Алға аудандарына тиесілі (Сурет 1).

Сурет 1 Ақтөбе облысының ауыл туризмінің даму әлеуеті

Алынған нәтижеге сүйене отырып, Ақтөбе облысында ауыл туризмін болжамдық салалары бойынша дамытудың тиімді жолдарын қарастыруға болады (Сурет 2).

Сурет 2 Ауыл туризмін дамыту этаптары

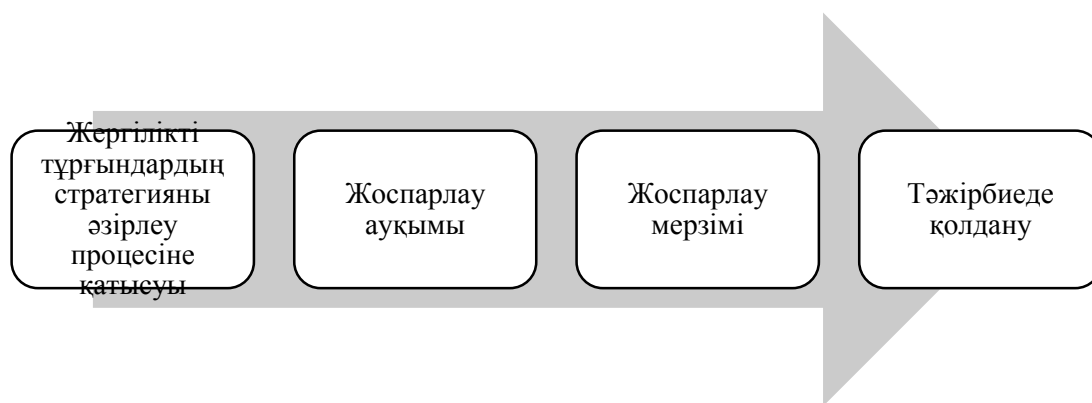
1 кезең бойынша - кез келген жобаның басталуы ауыл туризмін дамыту жаңа аумақта-бұл ең алдымен туристерді қабылдауға қатысқысы келетін мүдделі жергілікті тұрғындарды іздеу, көрсету қосымша қызмет көрсету немесе қонақтарға арналған өнім шығару болып табылады. Мүдделі тұрғындарды іздеудің бірінші сатысы – аудандық немесе ауыл әкімшілігімен байланыс орнату болып табылады. Екінші саты – ауылдық жердегі көшбасшылармен байланыс орнату. Бұл ақсақалдар, қоғамдық ұйымдардың көшбасшылары (мысалы, казак қоғамдары немесе ұлттық бірлестіктер, ардагерлер мен зейнеткерлер одақтары және т. б.) болуы мүмкін. Бұл саты ауыл туризмі туралы ақпарат таратылуының негізгі көзі

болып табылады. 1 кезеңнің бірінші бөлігін орындаған кезде, ауыл туризмін жарнамалауға қажетті толыққанды орындаушы топ жиналады. Келесі сатыда - орындаушы топтарды оқыту және кеңес беру болып табылады. Орындаушы топтарды оқыту кезеңінде ауыл туризмінің субъектілері белсене ат салысуы маңызды рөл атқарады.

Ауыл туризмінің субъектілері:

- Қонақ үйлердің, тамақтану пункттерінің, мұражайлардың, мұражай бөлмелерінің, қолөнер үйлерінің және т. б. иелері, гид-жолсеріктер мен экскурсоводтар, қолөнер шеберлері мен кәдесый өнімдерін өндірушілер, іс-шараларды ұйымдастырушылар,
- фольклорлық ұжымдар, ШҚ, ЖӨШ және т. б. иелері
- Жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, халықты жұмыспен қамту орталықтарының мамандары.
- Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың қызметкерлері
- мұражайлар-қорықтар мен өзге де ірі аумағында туристік бизнес мамандары

Ауыл туризмін дамытуды қолға алуда екінші кезең, яғни стратегиялық жоспарлау өте үлкен маңызға ие болып табылады. Стратегиялық жоспарлау кезеңінде басты бөлімдерге аса қатты мән берілу қажет (Сурет 3)

Сурет 3 Стратегиялық жоспарлау бөлімдері

Ауыл туризмін дамыту стратегиясының ықтимал мазмұны:

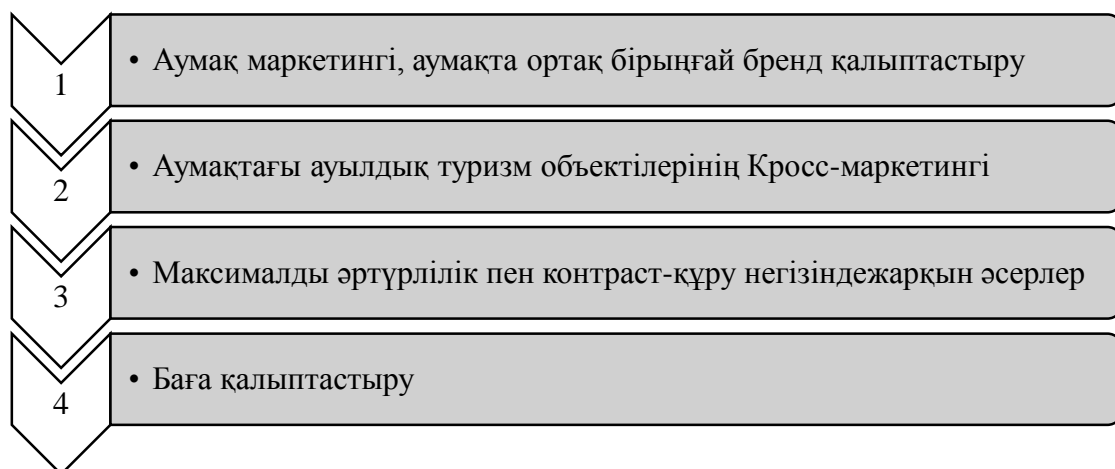
- Жалпы ережелер, мақсаты, міндеттері, Нормативтік-құқықтық негізі.
- Ауыл туризмінің қазіргі жағдайы мен даму үрдістері
- аумақта-табиғи және тарихи-мәдени әлеует, статистика, қолданыстағы сұраныспен ұсынысты талдау, SWOT-талдау, өзекті мәселелер.
- Дамудың басым бағыттары: басқару, кадрлар даярлау, экономикалық ынталандыру, жарнамалық-ақпараттық қолдау, инфрақұрылымды жақсарту, қосымша қаржыландыруды іздеу және т. б.
- Стратегияны іске асыру кезеңдері мен тетіктері. Ауылдық туризмді дамыту жөніндегі іс-шаралардың Күнтізбелік жоспары.
- Стратегияны іске асырудың нысаналы көрсеткіштері. Күтілетін нәтижелер

3 кезең - бұл «идеялар алаңы». Бұл жерде ең маңызды назар аудартатын мәселе – бастамаларды қаржыландыру болып табылады. Бұл механизмді пайдалану келесідей нәтижелер көрсетеді:

- ауыл тұрғындарының ауыл туризмі тақырыбына қызығушылығын күрт арттыру
- білім беру іс-шараларының тиімділігін айтарлықтай арттыру, өйткені олар нақты практикалық мәнге ие болады
- ауданның туристік өнімдерінің сапасы мен спектріне әсер ету, өңіріміздің басым бағыттары, қателерді жою, даму векторын өзгерту, қатаң белгіленген сипаттамалары бар жобаларды қолдау арқылы;

- билік органдары, бизнес және халық арасындағы ынтымақтастықты нығайту, бұл ауылдық аумақтарды туризмді тиімді дамыту үшін аса маңызды

Соңғы 4 этап – бұл турөнімді құрастыру және жылжыту болып табылады. Турөнімді жылжытуда ескерілетін негізгі бөлімдер (Сурет 4):

Сурет 4 Турөнімді жылжыту схемасы

Турөнімді жылжытудағы негізгі бағыттары:

- Объектілер иелерін интернетте, әлеуметтік желілерде жылжыту негіздеріне, серіктестермен, туроператорлармен жұмыс істеуге, баспа басылымдары, сыртқы жарнама және т. б. арқылы ілгерілетуге үйрету.

- Өңірлік орталық, жақын орналасқан қалалар, көрші аймақтар және т. б. тұрғындары арасында ауылдық туризмді сәнге айналдыру Статистикаға сәйкес, ауылдық туризм объектілері үшін негізгі мақсатты топ көп жағдайда жақын мандағы өңірлік орталықтың, өңірдің ірі қалаларының және көрші өңірлердің тұрғындары болып табылады. Сондықтан, сұранысты қалыптастырып «сән» құруды осы мақсатты аудиториядан бастаған жөн.

Аграрлық туризмнің дамуы - бұл ауылдық жерлердің экономикалық, әлеуметтік және экологиялық жақсаруы, олардың өндіріс тиімділігінің артуы,

инфрақұрылымды дамыту, ауылдар мен ауылдардың гүлденуі мәдени дәстүрлердің бастауы ретінде, колөнер, фольклор, тұрмыстық ерекшеліктер, ұлттық болмысты сақтау болып табылады. Агротуризмнің дамуы ауыл тұрғындарының беделін жаңа деңгейге көтеріп қана қоймайды, сонымен қатар оның қызметтері мен экологиялық таза өнімдерінің өндірісін ұлғайту арқылы ауыл өндірісін дамытуға мүмкіндік береді. Ауыл туризмін дамыту үшін өңірімізде үлкен ресурстар қоры бар. Ауылдық туристік өнімді ұйымдастыруға және жылжытуды дұрыс ұйымдастыру – өңірдің аталмыш саладан алдыға жылжуына үлкен септігін тигізеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Туристическая библиотека https://tourlib.net/books_green/siet01.htm Сельский и экологический туризм как фактор устойчивого развития территории

2. Songkhla T.N. Interactions between agro-tourism and local agricultural resources management: a case study of agro-tourism destinations in Chang Klang District, Southern Thailand // Discourse journal of agriculture and food sciences. 2013. Vol. 1. No. 4. P. 54-67.

3. Leco F., Hernández J.M., Campón A.M. Rural tourists and their attitudes and motivations towards the practice of environmental activities such as agrotourism // International journal of environmental research. 2012. Vol. 7. No. 1. P. 255-264.

4. Hossein G.O., Alipour H., Dalir S. (2014) An entrepreneurial tourism project through agrotourism farm in Iran. Journal of sustainable development studies, 6 (1), pp. 48-63.

5. Ширинкин П.С. Оценка потенциала культурного туризма в Пермском крае: проблемы и решения // Научный журнал Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса. - 2015. - №3. – С. 285 с.

ЭОЖ 556.5

МЕТОДИКА РАСЧЕТА ИСПАРЕНИЯ С ПОВЕРХНОСТИ ОЗЕР ЩУЧИНСКО-БОРОВСКОЙ КУРОРТНОЙ ЗОНЫ

Садуокасова Маржан Темирлановна

saduokasova.marzhan@gmail.com

Докторант Казахского Национального университета имени Аль Фараби, Алматы,
Казахстан

Научный руководитель – С.Е. Полякова

В систему озер Щучинско-Боровской курортной зоны относятся: Шортан, Бурабай, Улькен и Киши Шабакты, Катарколь, Жукей, Майбалык, Текеколь, Карасье и Сулуколь. В условиях дефицита водных ресурсов в Республике Казахстан, ценность Щучинско – Боровской курортной зоны не вызывает сомнений. Регион широко известен уникальной природной средой и высоким рекреационным потенциалом. Постоянные наблюдения за гидрометеорологическими характеристиками ведутся на озерах Шортан, Бурабай и Улькен Шабакты. Озера являются бессточными. Впервые озера ЩБКЗ фундаментально были исследованы в 1954-1956 гг., результатом работ стали монографии Ресурсы поверхностных вод районов освоения целинных и залежных земель (Акмолинская и Кокчетавская области). Состояние ЩБКЗ в основном определяется климатическими условиями, в первую очередь количеством атмосферных осадков и величиной испарения, зависящего от температуры и дефицита влажности воздуха.

Для оценки испарения с водной поверхности озер использованы данные о месячных величинах испарения с водной поверхности испаромеров ГИИ-3000, расположенных на поверхности водоемов за период с июня по октябрь 1955 г. В результаты наблюдений, полученные с помощью испаромеров, были введены поправки на смачивание внутренних стенок испарителя и забрызгивание воды в дождемер [1,2]. Введение общего поправочного коэффициента в данные наблюдений испаромеров позволило получить значения испарения с водной поверхности озер, которые являются достаточно репрезентативными для рассматриваемой территории Северного Казахстана. Материалы этих наблюдений за 1955 г. позволили установить зависимость месячных значений испарения с водной поверхности от температуры воздуха. Она имеет следующий вид [4,5]:

$$E=8,28*t_{\theta-xa} + 11,3, \quad (1)$$

E - испарение с водной поверхности, мм;

$t_{\theta-xa}$ - температура воздуха, °С.

Коэффициент корреляции составляет $r=0,99$.

На рисунке 1 приведена разностно-интегральная кривая температуры воздуха за год по метеорологической станции Щучинск.